

Inleiding

Het goddelijke in mezelf is een zelf-organiserend principe, dat zowel in het verleden als in de toekomst kan kijken. Om van daaruit de juiste beslissingen voor mij te nemen. Een soort aarts-intuïtie dat ergens boven me zit en m'n leven met me meekijkt. Vooral het goddelijk weten is belangrijk. Achter al haar wrede spelletjes met het menselijk lot iets van een verborgen doel schuilgaat, dat een superieure kennis van de levenswetten lijkt te weerspiegelen. Dat is voor mij de Godin, die gezorgd heeft dat ik ben wie ik nu ben en dat ik dingen doe die van mij zijn. Tot het mijne gemaakt. Dat is nu op m'n plaats ben, gearriveerd heet dat in menselijke kringen. Met haar ben ik continu op weg om het Zelf te ontdekken. De kern van mijn bestaan. De nooit opdrogende bron van energie, de leegte van het midden. Die me laat handelen. Om het met Hermann Hesse te zeggen: 'ich versuchte nur das zu leben was vonselbst aus mir herauswollte. Aber warum war das so sehr schwer?'

De plaatsen van devotie waren allemaal gelegen op de Kollenberg. De naam Tomel gaat terug op de Romeinse tijd. Tomel is afgeleid van tumulus wat grafheuvel betekent.

Werd door de Romeinen een Germaans heiligdom geschonden en hebben ze het hersteld door het heiligdom weer op te richten?

Een thans op de grens met Duitsland gelegen kadastraal complex heette, volgens het leggerboek van 1720 'Boven de Siter'. Dit complex lag op de hoogvlakte van de Kollenberg en lag hoger dan de siter of sitert van Haagsittard.

'Het kadastraal complex 'op de Kollenberg' is vermoedelijk een Germaanse godsdienstige plaats geweest. Kollen, toverkollen, zijn mogelijk in ongunstige zin omgeduide godinnen. Zijn het de nornen of lotsgodinnen? Of zijn het priesteressen?' Als we wisten aan welke god deze waren toegewijd, zouden we ook het raadsel van de Kollenberg opgelost hebben. Stof voor een roman*.

Helaas is de heer Offermans niet op de hoogte van de polemiek van deze naamsverklaring. Hij had moeten weten dat het de Godin Diana is geweest die hier vereerd werd.

**Jacques L. Offermans, Wo dan in Zitterd? Schets ener geschiedenis van Sittard tot 1243 (Sittard 1948)*

1.

Reinoud was bezig met Breyhage. Het was zijn bos en hij was er al jaren mee bezig, maar hij kreeg geen toegang. Dat moest Janet doen, die was Hogepriesteres en zijn muze in dat soort zaken. Hij was opzoek naar het Zelf en hij had een vermoeden dat dat in het bos te vinden was. Hij ging even een frisse neus halen en rende zijn vaste rondje door Overhoven: er werd begonnen in de Dorpstraat in Overhoven bij het begin van de Abraham Kuiperstraat waar een grote tot woonhuis omgebouwde schuur lag uit 1810 (muurankers). Aan de linkerkant lag een tafereeltje uit het begin van de 20^e eeuw. Dat was waar hij woonde. Originele zwart-wit tegelvloer in de gang. Glas-in-lood in het bovenlicht met een boog boven elk raam en oorspronkelijke deuren gemaakt van zwaar eikenhout en een enkel raamhekje en een vleugje neorenaissance. Een oorspronkelijk bovenlicht van glas-in-lood in de vorm van een ster. En boven een typische kraailaag oftewel een muizentandversiering. Het pand dateerde uit 1907. Daarnaast het pand Overhoven 32 uit 1899, maar vermoedelijk ouder. Gebouwd tot aan de vroegere rooilijn. Met een gifgroen poort en gestucte gevel. Aan de overkant een pand uit 1875 (muurankers) geschilderd door de bewoners in Spaanse kleuren.

Naast pand Overhoven 32 twee verkrotte panden die in staat van verval verkeerden, genoemd Overhoven 36 en 38. Even verderop lag drukkerij 'Pasklaar'. Met aan de overkant het woonhuis van Harold de broer van Caspar. Een pand uit 1820 geverfd in karmozijnrode kleuren afgezet met grijs, met een hoge toegangspoort, zoals dat vroeger gebruikelijk was want dan konden de hooiwagens het erf oprijden en aan de achterkant imitatie vakwerk. Wellicht het oudste pand van Overhoven.

2.

Hardlopen was een therapie. Een middel om mezelf uit het moeras te trekken. Boven alles een middel om met m'n ziekte om te gaan. Het hielp tegen heel veel dingen. Depressiviteit, angsten, spanningen, uitzichtloosheid, het gevangen zitten in jezelf, in je eigen gedachten. Je eigen wereld. Om dingen los te laten. Tegen alles wat je vanuit de parallelle wereld probeerde te overspoelen en mee te sleuren in een draaikolk van de niet-realiteit. De wetenschap zei hierover:

'Een gezonde geest in een gezond lichaam,' schreef de Romeinse dichter Juvenalis in de eerste eeuw na Christus. Hardlopen bewijst deze stelling.

Er wordt vaak gezegd dat hardlopen verslavend is. Elke hardloper zal die stelling bevestigen.

Voorstanders van de verslavingstheorie zeggen dat de hormonen endorfine, serotonine en dopamine door het hardlopen worden aangemaakt. Ze zorgen voor een plezierig gevoel die op den duur verslavend werken. Een soort natuurlijke drugs.

Het blijkt dat hardlopen hetzelfde effect had als de gebruikelijke antidepressiva. Alleen is het goedkoper en gezonder. Bij het hardlopen komen endorfine, noradrenaline en serotonine vrij, de zogenaamde 'gelukshormonen'. Deze geven een geestelijke oppepper. Tevens is hardlopen een probaat middel tegen stress.

Verderop kwamen er aan de linkerkant panden uit 1850 en 1853. Niet veel bijzonders. Wat opviel was het pand opgetrokken uit veldbrandsteen met als jaartal 1877, dit was echter een falsificatie daar het pand van de grond toe was opgebouwd in 2010.

Hier tegenover ook een oud pand op de grens met de Beekstraat met een fraaie regenkap. Er waren geen muurankers of jaartalstenen te zien.

Uiteindelijk kwamen we bij het winkelcentrum van Overhoven bestaande uit: Marcel Roubroeks, de Echte bakker, slagerij Swiatalski (de achternaam van de eigenaar), café 'de Hoeskamer', friture

Overhoven en zalencentrum 'Oos Kaar', met daarnaast de rectoraatswoning annex klooster, 1926, in een door het expressionisme beïnvloede traditionele stijl. Gebouwd naar een ontwerp van architect Jos. Wielders te Sittard, in opdracht van de Paters van het H. Hart te Overhoven. Het pand is gesitueerd in de lineaire bebouwing aan de oostzijde van de Geldersestraat, tussen de Heilig Hartkerk aan de zuidzijde en het verenigingsgebouw aan de noordzijde. Langs het parkje voor de Heilig Hartkerk met beukenbomen: R.K. kerk van het Heilig Hart, 1929-1930, in een zakelijk expressionistische bouwtrant. Gebouwd in opdracht van het R.K. Kerkbestuur Heilig Hart te Overhoven, naar een ontwerp van architect Jos. Wielders te Sittard. Gesitueerd in de lineaire bebouwing aan de oostzijde van de Geldersestraat, aan de zuidzijde van het rectoraatshuis annex klooster. Aan de noordwestzijde van de kerk bevindt zich, als onderdeel van de bakstenen erfscheiding, een Heilig Hartbeeld op een bakstenen sokkel voorzien van het opschrift 'Feest van het Heilige Hart, 1943'. Tussen de sacristie en het rectoraatshuis annex klooster bevindt zich een verbindingsgang. De uitbreiding aan de oostzijde van deze verbindingsgang, alsmede de vernieuwde entree van de dagkapel met de rond

gemetselde bakstenen keermuur aan de zuidwestzijde, zijn uitgesloten van bescherming. Even langs het voormalige nonnenklooster 'Mariahof' en dan de Geldersestraat door met een aantal panden in de zakelijk-expressionistische stijl, ontworpen door architect W. Schelberg uit de jaren dertig van de vorige eeuw. Draaiend bij Philippen makelaardij. Via deze zakelijk-expressionistische huizen naar de witte pionnen van het 'Gazelle select center' oftewel Stienen tweewielers, langs de Vouerweg en de neo-rennaissance huizen langs de Rijksweg-Noord rechtdoor naar de Reinoud-flat, daar waar vroeger verkoelende eikenbomen stonden. Hier draaide hij Overhoven in passeerde de Vouerweg en was weer thuis. Hij had weer de 1.500 meter afgelegd.

Reinoud zat op het bankje vóór de panden Overhoven 24-30 en constateer dat hier de rooilijnen divergeren. Plotseling viel het hem op dat dit wel eens een brink zou kunnen zijn geweest. Het statige pand Overhoven 20, met bloktandversiering en wolfeinde, geeft het einde van de brink aan door hier haaks op te staan. De bewoners van pand Overhoven 22 gebruiken de opgeschoven rooilijn als parkeerplaats voor hun auto's. Ook de naam Vouerweg wijst in deze richting. Een in het Limburgs 'vouer' of 'valderen'

is een toegangshek, in dit geval een toegangshek tot de kleine brink. De brink is van oorsprong de boerengebruiksruimte waar het vee werd verzameld, om daarmee als kudde naar de gemeenschappelijke weidegronden te gaan. Vermoedelijk via de Vouerweg. De brink lag dan ook van oorsprong aan de rand van het dorp (vergelijk het Engelse brink = rand). We kennen zowel de gemeenschappelijk gebruikte brinken als de brinken die slechts tot één boerderij behoorden. In de nieuwe tijd nam de bebouwing rond de brink toe, waardoor brinken zich steeds vaker binnen het dorp bevonden. Op veel brinken heeft het gras inmiddels plaats gemaakt voor stenen, en doet de brink nu als dorpsplein dienst met vee- en goederenmarkten. Dorpen met een brink worden ook wel brinkdorp genoemd. Een andere naam voor brink is dries. Wordt brink vaak gebruikt in het oosten van het land in deze contreien spreekt men vaak van dries: een 'dries' is een toponiem, het komt als driesch al voor in een 13e-eeuws Vlaams document en betekent dan 'braakliggend weiland'. Dit evolueert tot naam voor een nederzettingsvorm in Vlaanderen en Zuid-Nederland. Bij een dries vindt men huizen rondom een centraal middenplein, dat meestal een driehoekige vorm heeft. Dit middenplein deed in de Middeleeuwen dienst als gemeenschappelijke

weide (meent) voor het vee en als plaats waar men mocht planten, dus men mocht er niet op bouwen. Bij een dries is ook vaak een drinkpoel gelegen. Kortom we kunnen dus spreken van Overhoven als een brinkdorp. Iets dat nog niet bekend is. Vermoeid nam Reinoud afscheid van z'n bankje en liep naar huis.

'Het is goed geweest voor vandaag.'

'Morgen zijn er weer nieuwigheden.'

Zoals de van de rooilijn afgebouwde huizen, te weten: Abraham Kuiperstraat 2 en 2A, tegenover de Vouwerweg, de panden Overhoven 61A en 63, tegenover de pater Schreursstraat en het pand Overhoven 86. Dit is een uitzonderlijk fenomeen dat alleen in Overhoven gevonden kan worden. Had men geen plaats meer aan de straatzijde, dan werd er gewoon aan de achterkant een huis gebouwd waardoor er een steegje ontstond er naartoe. Overal in Overhoven zijn dergelijke steegjes te vinden. Verder zijn er natuurlijk de gewone opritten van de huizen.

3.

Reinoud en Janet maakten zich los van de roodbakstenen Reinoud-flat, gelegen aan de turbo-rotonde van de Odasingel en de Elisabeth van Barstraat. Het was een vrij warme nazomerdag. 's

Ochtends had het aan de grond gevroren, maar de zon deed haar uiterste best om nog wat van de dag te maken. Ze liepen de Odasingel in. Staken de nu heldere Geleenbeek over en liepen naar het Lank Getske, een lange laan met bomen en aan de achterkant de robuuste nieuwbouw van de Dominicaan en het OdaPark, compleet met de megalomane Rosaflat. Het wit in de verte is van boerderij Wetzels, de enige nog overgebleven stadsboerderij van Sittard. Uiteindelijk kwamen ze bij de Paardestraat, met knikje. Dan konden de mensen die buiten stonden niet zien wat er achter de Broekpoort gebeurde. Ze gingen op weg naar het rosarium.

Toon Hermanshuis. In de Paardestraat 31. Dit pand ligt tegenover de opgang naar de Dominicanenwal en valt op door zijn lichtbeige korbelen. Nadat het lange tijd als kantoorpand dienst deed, is het in 1998 geopend als inloophuis voor kankerpatiënten. Het is genoemd naar de oud-Sittardenaar Toon Hermans.

Het pand is gebouwd door mr. Louis J.M. Basquin in 1863. Hij was advocaat en werd benoemd tot griffier aan de rechtbank. In mei 1896 kwam hij in Sittard wonen met zijn vrouw en dochter. In januari 1904 is het gezin vertrokken naar Den

Haag. Het huis straalt de voornaamheid van de vroegere bewoners uit.

Het voorname huis ligt vlakbij de stadswal. In 2001 is hier een fraaie nieuwe tuin (roseraie/jardin des roses/rosarium) aangelegd die aansluit bij de groene stadsgordel welke ontstond op de plaats waar destijds de dubbele stadsgracht de omwalling omgaf. Het is een fraaie rozentuin geworden, een stilteplek vlak bij het drukke winkelgebied.

Reinoud en Janet staken de Paardestraat over en kwamen via het Kerkepadje en het Lank Getske aan bij het rosarium. Een oase van stilte, een oase van rust. 'Fijn plekje', zei een bezoeker die schijnbaar hier nog niet vaak was geweest. We liepen door het hoge toegangshek door en passeerden de bronzen beeldengroep met de titel 'de Poortwachters' (Wim Rijvers, 1995).

Voorstellend een groep mensen (ridders?) met grote vierkante schilden. Vroeger stond dit kunstwerk aan het begin van de Dominicanenwal. Na het Huys op 't Fort achter ons gelaten te hebben met z'n witte balkons en terrassen begaven wij ons dieper in het rosarium. Op deze plek stond de Broekpoort en het neoclassicistische huis op de hoek van de Paardestraat en de Dominicanenwal. Dit pand heet 't Huys op 't Fort' omdat hier de in

1920 verwijderde restanten lagen van het zogenaamde 'Fort Picard': het bestond uit een van mergel gebouwde en overwelfde ruimte parallel aan de Paardestraat en een lager gelegen gedeelte uit baksteen haaks daarop. Het huis is voorzien van donkergroene Louvre-luikjes en een leien dak. Het werd in 1924 voltooid.

Het eerste wat opviel was de grote berceau of loofgang. Met in het midden een cirkel van hekwerk en een zogenaamde altaarsteen. De beplanting volgde hetzelfde patroon, buxusheggen, lavendelstruiken en daarna rozen. Met, in deze tijd van het jaar, oranje, rode, verdorde of diep paarse rozenbottels. De banken die er stonden waren geëxponeerd op het zuiden. Aan de overkant stond een grote muur met steunberen die de wal scheidde van het rosarium. Wat opvalt is de grote waterspuwer in de vorm van een leeuwenkop. Links was er een grote meidoornheg en stonden er verdwaalde groepen van taxus-struiken. De borders bestonden uit rietplanten. Het was een tafereeltje op zichzelf. Een vluchtweg voor de oververmoeide stadsganger. Een baken van rust en veiligheid. Kortom een plaats om terug te keren. Als je even tijd over had. Hier gingen Reinoud en Janet op een bank zitten met hun gezicht naar de keermuur van de wal. Het was hun plekje geworden. Voorzichtig gaven ze

elkaar de hand en zuchtten diep. Reinoud werkte bij het stadsarchief en Janet was cultuurhistorica bij de provincie Limburg, op de Gouvernment Maastricht. Ze hadden van hun hobby hun werk gemaakt. Beter kon niet. Binnenkort gingen ze naar de boekpresentatie in kasteel Limbricht voor het boek *Het Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold*. Reinoud had daarin een artikel geschreven over de Kollenberg. Er werd o.a. aangetoond dat er een Wüstung gelegen had boven op de Kollenberg. Uit een leggerboek van 1720 heette het 'Boven de Siter'. Dat intrigeerde Reinoud en Janet zodanig dat ze gingen kijken. De geografische verspreiding van plaatsen en terreinen, die in een of andere vorm de naam Siter dragen, kon gesitueerd worden in het zuidelijk deel van het tegenwoordige Nederlandse taalgebied, voornamelijk in Belgisch en Nederlands Limburg en Brabant. Binnen dit rayon, dat vrijwel samenvalt met de noordoostelijke uitloper van het voormalige Keltisch-Gallische taalgebied, vindt men behalve *Sittard*, een buurtschap *Sittert* onder Odiliënberg. De naam Sittard is afgeleid van *Siter*, van het Oudhoogduitse *sîte*, *hoogte* of *bergflank*, en de plaats lag dan ook op een hoogte. Dit gebied was gunstig gelegen tussen de Geleenbeek en de Roode Beek.

Op de Kollenbergflank of *Siter* waren vier gelijknamige nederzettingen ontstaan die van elkaar moesten worden onderscheiden. De (latere) hoofdplaats bleef de algemene naam dragen, maar de beide andere nederzettingen kregen specifieke, d.w.z. onderscheidende, voorvoegsels: Haag-sittard, Bal-sittard en Broek-sittard. Bijgevolg werden die Siter-dorpen wegens hun respectieve ligging bij de *hage* (= bos) en bij het *broek* (= moeras) of *bal* (= bolvormig perceel) van elkaar onderscheiden. Het woord *sîter* in de betekenis van bergflank werd oorspronkelijk in het Duitse bergland uit het Oud- of Middelhoogduitse *sît(e)* gevormd en heeft zich van daaruit verspreid over het Nederduitse taalgebied. Er bestaat geen overtuigende reden om binnen de gemeente Sittard-Geleen drie verschillende Sittards te lokaliseren. Welnu, als we de driehoek tussen de oude stadskern van Sittard, Broeksittard, Balsittard en Haagsittard bezien, valt ons op dat die een terrein beslaat, dat de noordnoordwestelijk grote en zacht aflopende flank van de Kollenberg vormt. Derhalve zullen wij die gehele flank als de originele *Sit(t)er* mogen beschouwen.' Tot zover de theorie.

4.

Op de Markt waren vrachtauto's de horecagelegenheden aan het bevoorraden. Etenswaaren, fusten bier, kratten drank etc. De Markt bestond uit een zonzijde en een schaduwzijde. De beste terrassen waren dan ook te vinden aan de zonzijde. Hier lagen 19e eeuwse panden met hardstenen omlijstingen, zoals café 'Schtad Zitterd' en restaurant 'Soho'. Verderop lagen 'De Gulden Haen' (vroeger 'de Suykerpot') en 'de Hollande', de architect die dit huis in 1889 bouwde heeft enkele bouwstijlen gecombineerd, de zogenaamde eclectische stijl. De muren van de benedenverdieping zijn voorzien van sierstucwerk. Hier werd 'Om den Tol' bewaakt. In 1243 kreeg Sittard door een vrijbrief van Walram, heer van Sittard en Montjoie (Monschau), stadsrechten. In deze oorkonde waren een aantal artikelen rechten en plichten voor de stadsbewoners en de heer vastgelegd. Beide partijen hadden belang bij goed onderhouden vestingwerken en goede verbindingswegen van en naar de stad. Tolheffing was één van de middelen om de stad aan inkomsten te helpen. De stad had al in de dertiende eeuw een levendige marktfunctie. Sittard kende een stadswaag, waar de te verhandelen producten werden gewogen.

Vermoedelijk heeft in de buurt van deze waag een tolhuis gestaan. Hier was de plek waar de kooplieden tol moesten betalen en daarom heeft later het huizenblok de naam 'Om den Tol' gekregen.

Naast 'de Hollande' lag de, eerder genoemde, vroegere 'Waagh', een uit baksteen opgetrokken gebouw uit de 19e eeuw. Er is nu 'Dods mode' in gevestigd. Hiernaast lagen 'Tapas Cantina' en het restaurant 'Luna'. Verstoopt tussen moderniteiten, en het volledig uit de toon vallende voormalige V&D, ligt het Kritzraedthuis. Wachtend op de bezoekers van de VVV. Aan de muurankers is te zien dat het huis in 1620 is gebouwd. Wat direct opvalt, zijn de hardstenen omblokte ramen de hardstenen kruiskozijsen. Er zijn drie steensoorten gebruikt: baksteen, mergel en hardsteen. De mergelbanden die te zien zijn, zijn geen versiering maar waterlijsten. De benedenverdieping diende als opslagplaats; dit is nog te zien aan de poortbogen aan weerszijden van het gebouw. Het huis werd bij de bouw zodanig ingericht dat de hervormde gemeente van Sittard, die destijds vele leden telde erin een onderkomen kon vinden. De hervormde godsdienstoefening is er evenwel nooit in de praktijk gebracht vanwege de repressie door de hertog van Gulik.

In het huis namen in 1636 de jezuiten hun intrek, onder leiding van Jacob Kritzraedt van Gangelt die kort na 1649 als eerste de geschiedenis van deze regio heeft geschreven. Naar hem is dit huis genoemd, dat in 1677 de grote stadsbrand doorstond.

Ze liepen de Putstraat op. Hier ademde nog de sfeer van vroeger. In de 16e eeuw waren er in de stad vijf openbare putten: aan de Steenweg, de Limbrichterstraat, de Markt, de Paardestraat en de Putstraat. Deze laatste straat had een put bekend om zijn opvallende diepte, die in de volksmond de 'Spegelput' (Spiegelput) heette, waaraan de straat ook haar naam aan ontleent. Vroeger werd dit Putplein genoemd. Op het kruispunt, waar ooit de middeleeuwse put stond, gingen we de straat in. Deze straat was de hoofdverbindingsweg vanuit het zuidoosten naar het centrum. Deze straat heeft vrij veel huizen uit de 17e en 18e eeuw behouden, hetgeen o.a. te zien is aan de hardstenen raamomlijstingen. In de 19e eeuw zijn er veel met pleisterwerk versierd. Het was in de middeleeuwen de straat van de welgestelden. Het eerste stenen woonhuis, dat in de archiefstukken wordt genoemd, stond in deze straat.

In Sittard is er in 1344 voor het eerst sprake van een met grind verharde Putstraat (platea Putea) en

in 1439 werd deze de 'Steenweg' genoemd. Tot zover de historie, zei hij tegen Janet.

Ze begonnen bij de zeven voetvallen. Van daaruit ging het omhoog via de Kollenberg door bebost gebied naar de Rosa-kapel uit 1675. Niets is zo dominanter dan de Kollenberg die over Sittard waakt. Volgens sommigen Kollenberg genoemd (zonder n), maar dat lijkt me een Limburgisme. Het is de eerste heuvel van het Heuvelland die men tegenkomt als men Zuid-Limburg vanuit het noorden benadert.

De Kollenberg is bekend vanwege het Maske Begrave (gezamenlijk begraven van de carnavalsmaskers aan het einde van de carnaval), alsmede vanwege van het jaarlijkse krombroodrapen.

Onder de Kollenberg door loopt de Feldebiss. Deze Feldebiss is een breuk in de aardkorst die door Duitsland, België en Nederland loopt.

Deze breuk begint in Duitsland ter hoogte van Aken en loopt van daaruit naar het noordwesten, door Zuid-Limburg, door Belgisch Limburg en door Noord-Brabant ten zuiden van Eindhoven en ten noorden van Breda.

Ten oosten van deze breuk bevindt zich de Roerdalslenk - een lager gelegen gedeelte - en ten westen daarvan ligt het Kempens Blok, een horst. Aangezien de geologische lagen daar dichter

onder de oppervlakte liggen is daar steenkoolmijnbouw mogelijk, zoals in het Kempens steenkoolbekken.

De Kollenberg bereikt uiteindelijk een hoogte van 97,8 m. NAP.

5.

De Kollenberg wordt als eerste genoemd in een schenkingsakte van 24 juni 1294, waarbij Walram de Rosse, heer van Valkenburg (1268-1302) en gehuwd met Philippa van Gelre, aan zijn lieden van Sittard (*homines nostri de Sittert*) vee- en bosrechten schonk over drie weidegebieden rondom de stad gelegen, namelijk de weide (*pascua*) gelegen tussen Nieuwstadt en Sittard, de broekgronden (*paludes*) tussen Munstergeleen en Sittard en tussen Wehr en Sittard en over een boscomplex op de Kollenberg, genaamd de 'Tomele' of 'Toemel' met de weg Breydhage (op de Kollenberg). Deze Breydhage was oorspronkelijk een bos. Het bos van Reinoud. De weg die erheen leidde had dezelfde naam. Maar daar kwamen ze niet voor. Ze moesten verder door. De plaatsen van devotie waren allemaal gelegen op de Kollenberg. De naam Tomel gaat terug op de Romeinse tijd. Tomel is afgeleid van *tumulus* wat grafheuvel betekent.

Werd door de Romeinen een Germaans heiligdom geschonden en dan hadden ze het hersteld door het heiligdom weer op te richten?

Een thans op de grens met Duitsland gelegen kadastraal complex heette, volgens het leggerboek van 1720 'Boven de Siter'. Dit complex lag op de hoogvlakte van de Kollenberg en lag hoger dan de siter of sitert van Haagsittard.

'Het kadastraal complex 'op de Kollenberg' is vermoedelijk een Germaanse godsdienstige plaats geweest. Kollen, toverkollen, zijn mogelijk in ongunstige zin omgeduide godinnen. Zijn het de nornen of lotsgodinnen? Of zijn het priesteressen?' Als we wisten aan welke god deze waren toegewijd, zouden we ook het raadsel van de Kollenberg opgelost hebben. De Godin die hier bedoelt is is de Godin Diana.

Heksenprocessen

Karl Ernst Jarcke, professor aan de universiteit van Berlijn, argumenteerde na het bestuderen van documenten in verband met een 17e-eeuws Duits heksenproces dat hekserij bovenal een natuurreligie was die eens de religie was geweest van alle heidense Duitsers. Na de vestiging van het christendom was deze religie onder het volk blijven bestaan met haar sacramenten en ceremonieën, maar in een gewijzigde vorm. De

kerk veroordeelde deze religie als duivelverering. Tot de kern van dit heidense geloof behoorden volgens Jarcke 'geheime kunsten om de natuur te beïnvloeden', waarbij volgens de kerk beroep werd gedaan op de duivel. Stilaan begon ook onder het volk de overtuiging te heersen dat dergelijke praktijken als een dienst aan de duivel waren te beschouwen. Een initiatie in die kunsten kreeg zo mettertijd de betekenis van bewust kiezen voor het kwaad en het uitoefenen van maleficia (op occulte wijze veroorzaakt kwaad).

In de veertiende en vijftiende eeuw groeide het geloof in toverij uit tot het geloof in een ketterse sekte van duivelaanbiddende heksen.

Verschillende al langer bestaande voorstellingen versmolten met elkaar: het geloof in zwarte magie met materiële schade als gevolg; het geloof dat tovenaars zichzelf konden veranderen in dierlijke wezens zoals bokken en weerwolven; het geloof dat een leger van vrouwen over grote afstanden door de lucht naar nachtelijke bijeenkomsten reden om de Romeinse, dus heidense, godin Diana te dienen; het geloof dat ketterse sekten (Katharen, later Waldenzen) trouw zwoeren aan de duivel en hem vereerden tijdens geheime orgieën; het geloof in rituele kindermoord (abortussen, moord op ongedoopte baby's, kannibalisme). Door